

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
КАФЕДРА ПОЖЕЖНОЇ ТАКТИКИ ТА АВАРІЙНО-РЯТУВАЛЬНИХ РОБІТ

Методичні вказівки

для проведення самостійної роботи здобувачів вищої освіти
підготовки за другим (магістерським) рівнем вищої освіти у галузі знань 26
«Цивільна безпека» за спеціальністю 261 «Пожежна безпека»

з дисципліни «**Управління пожежогасінням**» професійної обов'язкової
підготовки

Харків 2023

Методичні вказівки призначені для здобувачів вищої освіти. В них вказані рекомендації щодо освоєння дисципліни «Управління пожежогасінням» для забезпечення якісної самостійної підготовки здобувачів вищої освіти. Методичні вказівки складені з урахуванням вимог державного освітнього стандарту. Вказівки містять: перелік основних тем, що виносяться на самостійне опрацювання; опис процедури самостійної роботи здобувачів вищої освіти; список рекомендованої літератури; вимоги до контролю самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

Укладачі:

Сенчихін Ю.М. – професор кафедри пожежної тактики та аварійно-рятувальних робіт, кандидат технічних наук, професор;

Дубінін Д.П. – доцент кафедри пожежної тактики та аварійно-рятувальних робіт, кандидат технічних наук, доцент.

В сучасних умовах висуваються нові вимоги до підготовки здобувачів вищої освіти (далі, – здобувачів). Сучасний випускник повинен володіти певними конкурентними перевагами на ринку праці. При відборі кандидатів на роботу, звертають увагу не тільки на рівень теоретичної підготовки, але й на вміння швидко приймати раціональні рішення.

Вивчаючи дисципліну, здобувач повинен прослухати курс лекцій, пройти передбачену робочою програмою кількість практичних занять, самостійно вивчити деякі навчальні питання курсу, написати модульні контрольні роботи, написати та захистити курсову роботу, скласти іспит.

Робота здобувачів на лекції полягає у з'ясуванні основ дисципліни, короткому конспектуванні матеріалу, уточненні питань, що викликають труднощі. Конспект лекцій є базовим навчальним матеріалом поряд з підручниками, рекомендованими в списку літератури. Бажано, щоб конспекти лекцій різних дисциплін оформлялися в окремих зошитах. Іноді зручно конспектувати лекції на аркушах формату А4, які потім підшиваються по розділах в файлові папки. У цьому випадку є можливість доповнювати і удосконалювати конспекти. Для того щоб конспект не загубився, необхідно на титульному (першому) аркуші надписувати найменування дисципліни, прізвище та ім'я здобувача, факультет та номер групи.

Навчальні питання, які повно викладені в підручниках і в періодичній літературі, часто виносяться на самостійне вивчення. Їх не можна ігнорувати. Здобувач вивчає рекомендовану літературу і коротко конспектує матеріал, а найбільш складні питання, які потребують роз'яснення уточнює під час консультацій.

Відповідно до робочої програмі дисципліни «Управління пожежогасінням» на самостійну роботу здобувачів виділяється 100 годин. Протягом цього часу здобувачі самостійно вивчають навчальну, наукову і періодичну літературу. Вони мають можливість обговорити прочитане з викладачами дисципліни під час планових консультацій, з іншими здобувачами під час семінарських занять, а також на лекціях, задаючи уточнюючі питання лектору.

Контроль самостійної роботи здобувачів здійснює викладач, який веде практичні заняття. У залежності від методики викладання можуть бути використані наступні форми поточного контролю: короткий усний або письмове опитування перед початком практичних занять (тести), письмове домашнє завдання, реферати, доповіді на конференціях.

Після закінчення вивчення курсу «Управління пожежогасінням» здобувачі складають екзамен. Оцінка формується за накопичувальним принципом і складається з результатів роботи на практичних, семінарських заняттях, оцінок періодичного контролю і результатів співбесіди з лектором.

Курс «Управління пожежогасінням» побудований з урахуванням сучасних вимог і тих проблем, які виникають в територіальних підрозділах ОРС ЦЗ України у процесі повсякденної діяльності.

Розподіл часу на вивчення тем дисципліни (в т.ч. під час самостійної роботи)

№ теми	№ заняття	Найменування теми	Вид заняття	Кількість годин
1 СЕМЕСТР				
МОДУЛЬ 1. ПІДГОТОВКА ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ ТА ПІДРОЗДІЛІВ ДО ГАСІННЯ ПОЖЕЖ				
P.1 T.1		Керівництво (управління) силами і засобами на складних пожежах		
T.1.1	1	Загальна характеристика системи управління під час гасіння складних пожеж та ліквідації НС	Лекція	2
		Основи організації управління під час загрози виникнення НС та ліквідації їх наслідків	СР	5
		Зведені загони для ліквідації наслідків НС та гасіння складних пожеж	СР	5
T.1.2	2	Штаб на пожежі як орган управління гасінням складних пожеж	Лекція	2
		Знаки розрізнення та ідентифікація оперативного складу на пожежі	СР	5
	3	Аналітичні розрахунки для обґрунтування оперативних дій пожежно-рятувальних підрозділів	ПЗ	2
	4	Складання документів штабу на пожежі. Видача завдання на виконання МР-1	ПЗ	2
T.1.3	5	Організація роботи тилу на складних пожежах	Лекція	2
		Матеріально-технічне забезпечення на пожежі	СР	5
	6, 7	Розв'язання тактичних задач з організації роботи тилу за недостатнього водопостачання	ПЗ	4
	8	Керівництво силами і засобами на складних пожежах.	Семінар	2
P.1. T.2		Тактична підготовка начальницького складу		
T.2.1	9	Організація та проведення тактичної підготовки осіб начальницького складу	Лекція	2
		Психологічна підготовка начальницького складу до керування підрозділами	СР	5
		Порядок підготовки керівника до проведення тактичних занять	СР	5
	10	Доведення карток оперативно-тактичних дій на пожежах.	ПЗ	2
T.2.2	11	Пожежно-тактичні навчання (ПТН) з підготовки сил гарнізону	Лекція	2
		Порядок підготовки керівника до проведення ПТН	СР	5
	12	Розробка тактичного задуму ПТН	ПЗ	2

T.2.3	13	Вивчення та розбір оперативно-тактичних дій на пожежах	Лекція	2
		Порядок підготовки керівника занять до розбору дій на пожежах	СР	5
	14	Розбір дій на пожежі з начальницьким складом гарнізону	ПЗ	2
	15	Тактична підготовка начальницького складу	Семинар	2
		Модульна робота. Обґрунтування оперативних дій пожежно-рятувальних підрозділів		
		Залік		
За семестр: (аудиторних – 30) Лекцій – 12; ПЗ-14; семінарів – 4; СР – 40. Разом –70				
2 СЕМЕСТР				
P.1. T.3		Оперативні документи пожежогасіння		
T.3.1	16	Оперативні плани пожежогасіння (ОППГ)	Лекція	2
		Порядок оперативно-тактичного вивчення об'єкта для складання ОППГ	СР	5
		Планування та організація роботи зі складання ОППГ в гарнізонах ОРСЦЗ	СР	5
	17	Методика розробки та складання ОППГ	ПЗ	2
	18	Вивчення та розбір ОППГ. Видача завдання на виконання курсової роботи	ПЗ	2
МОДУЛЬ 2. ГАСІННЯ ПОЖЕЖ НА ОБ'ЄКТАХ				
P.2. T.4		Гасіння пожеж на об'єктах транспорту		
T.4.1	19	Гасіння пожежна автотранспортних підприємствах у гаражах, трамвайно-тролейбусних депо і парках	Лекція	2
		Гасіння пожеж на повітряних суднах в аеропортах	СР	5
		Гасіння пожеж на залізничному транспорті	СР	5
T.4.2	20	Гасіння пожеж у підземних спорудах метрополітену	Лекція	2
	21, 22, 23	Оперативно-тактичне вивчення станції метрополітену	ПЗ	6
		Гасіння пожеж на водному транспорті (морських та річкових суднах)	СР	5
	24	Гасіння пожеж на об'єктах міського та міжміського транспорту	Семинар	2
P.2. T.5	25	Гасіння пожеж на об'єктах енергетики	Лекція	2
	26, 27, 28	Оперативно-тактичне вивчення підприємства енергетики	ПЗ	6
	29	Розв'язання тактичних задач з організації гасіння пожеж на об'єктах енергетики (комп'ютерний тренажер). Доведення карток оперативно-тактичних дій на пожежах	ПЗ	2
		Особливості гасіння пожеж на атомних електростанціях (АЕС)	СРК	5
P.2. T.6		Гасіння пожеж на об'єктах видобування, зберігання та переробки горючих рідин та газів		
T.6.1	30	Гасіння пожеж на нафтових та газових	Лекція	2

		родовищах		
	31	Відпрацювання способів гасіння нафтових та газових фонтанів	ПЗ	2
		Особливості розрахунку сил і засобів для гасіння нафтових та газових фонтанів	СР	5
Т.6.2	32	Гасіння пожеж у резервуарних парках зберігання нафти та нафтопродуктів	Лекція	2
	33, 34, 35	Оперативно-тактичне вивчення підприємства зберігання нафтопродуктів	ПЗ	6
	36	Розв'язання тактичних задач з організації гасіння пожеж у резервуарних парках (комп'ютерний тренажер). Доведення карток оперативно-тактичних дій на пожежах. Видача завдання на виконання МР-2	ПЗ	2
		Гасіння пожеж спирту та спиртовмісних рідин у резервуарах	СР	5
		Гасіння пожеж нафти та нафтопродуктів під час тарного зберігання та у процесі транспортування	СР	5
		Гасіння пожеж у резервуарних парках зріджених вуглеводневих газів	СР	5
		Гасіння пожеж спирту та спиртовмісних рідин у резервуарах	СР	5
		Гасіння пожеж нафти та нафтопродуктів під час тарного зберігання та у процесі транспортування	СР	5
		Гасіння пожеж у резервуарних парках зріджених вуглеводневих газів	СР	5
Т.3.3	37	Гасіння пожеж на відкритих технологічних установках підприємств хімічної, нафтохімічної та нафтопереробної промисловості	Лекція	2
	38, 39	Розв'язання тактичних задач з організації гасіння пожеж на відкритих технологічних установках	ПЗ	4
		Гасіння пожеж на підприємствах з виробництва високомолекулярних речовин	СР	5
		Гасіння пожеж на об'єктах з виробництва та зберігання вибухових речовин	СР	5
	40	Гасіння пожеж на об'єктах хімічної та нафтохімічної промисловості	Семинар	2
		Модульна робота. Гасіння пожеж у резервуарних парках зберігання нафти та нафтопродуктів		
		Курсова робота. Складання оперативного плану пожежогасіння		
		Екзамен		
За семестр: (аудиторних – 50) Лекцій – 14; ПЗ-32; семінарів – 4; СР – 60. Разом – 110				
За рік (аудиторних – 80) Лекцій – 26; ПЗ – 46; семінарів – 8; СР – 100. Разом – 180				

САМОСТІЙНА ПІДГОТОВКА

Загальні положення

Читайте рекомендовану літературу в спокійній обстановці, не відволікаючись на сторонні справи та розмови. Вдумливе читання захистить Вас від необхідності повторного вивчення матеріалу.

Якщо Ви будете конспектувати засвоєний матеріал, то процес запам'ятовування буде більш ефективним. Ваші власні конспекти дозволять у будь-який час відновити необхідні знання. Конспектування прочитаного матеріалу зручніше вести в зошити для конспектів лекцій, присвячуючи йому окремі розділи. Визначення основних понять найкраще виділити іншим кольором або позначити маркером. Для того, щоб бібліографічний джерело було легко знайти потрібно робити грамотні посилання на нього.

Приклад: «Загальна характеристика системи управління під час гасіння складних пожеж та ліквідації НС» [3].

В списку літератури [3]. Пожежна тактика: Підручник / Ключ П.П., Палюх В.Г., Пустовой А.С., Сенчихін Ю.М., Сировой В.В. – Х.: Основа, 1998. – 592 с.

Не забувайте, під час консультації з викладачем, що веде семінарські та практичні заняття, показувати йому результати своєї самостійної роботи у вигляді грамотних конспектів. Це не тільки створить Вам імідж, але і дозволить своєчасно скорегувати процес самостійного вивчення складних питань цієї дисципліни.

Якщо при вивченні рекомендованої літератури виникли питання або незгоди з авторами, відзначте це в конспекті. Під час консультації подальші незрозумілі моменти, викладіть викладачу власну точку зору. Можливо, що Ваше бачення проблем внесе певну лепту в розвиток дисципліни «Управління пожежогасінням» як науки.

Ваше ознайомлення з працями вчених у цій області може сприяти активізації наукової діяльності. Для її реалізації слід звернутися до викладача, відповідального за науково-дослідну діяльність здобувачів на кафедрі.

МОДУЛЬ. ПІДГОТОВКА ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ ТА ПІДРОЗДІЛІВ ДО ГАСІННЯ ПОЖЕЖ

Змістовний модуль 1. Керівництво (управління) силами і засобами на складних пожежах

Тема. Основи організації управління під час загрози виникнення НС та ліквідації їх наслідків

На самостійне вивчення розділів цієї теми здобувачу відводиться 5 годин.

Рекомендується розподілити корисний час наступним чином:

Читання навчальної літератури – 3 години;

Формулювання питань для обговорення – 0,5 години;

Консультація у провідного викладача – 0,5 години;

Обговорення питання – 1 година.

Вам буде потрібно вивчити наступні питання:

1. Система, органи і основні завдання управління при ліквідації наслідків НС.

2. Роль і завдання Керівника робіт із НС.

3. Принципи управління під час НС.

4. Штаб з ліквідації НС та його роль в управлінні підрозділами.

5. Керівні документи.

Рекомендована література: основна 1, 2, 3, 11; додаткова 12.

Не забувайте робити невеликі перерви на відпочинок через кожні 40 хвилин! Відпочинок не варто затягувати. Він повинен бути активним і нетривалим.

Тема. Зведені загони для ліквідації наслідків НС та гасіння складних пожеж

На самостійне вивчення розділів цієї теми слухачу відводиться 5 годин.

Рекомендується розподілити корисний час наступним чином:

Читання навчальної літератури – 3 години;

Формулювання питань для обговорення – 0,5 години;

Консультація у провідного викладача – 0,5 години;

Обговорення питання – 1 година.

Вам буде потрібно вивчити наступні питання:

1. Формування зведених загонів ДСНС.

2. Управління зведеним загonom.

3. Керівні документи.

Рекомендована література: основна 2, 3, 6; допоміжна 2.

Не забувайте робити невеликі перерви на відпочинок через кожні 40 хвилин! Відпочинок не варто затягувати. Він повинен бути активним і нетривалим.

Тема. Знаки розрізнення та ідентифікація оперативного складу на пожежі

На самостійне вивчення розділів цієї теми слухачу відводиться 5 годин.

Рекомендується розподілити корисний час наступним чином:

Читання навчальної літератури – 3 години;

Формулювання питань для обговорення – 0,5 години;

Консультація у провідного викладача – 0,5 години;

Обговорення питання – 1 година.

Вам буде потрібно вивчити наступні питання:

1. Розпізнавальні накідки оперативного складу залежно від посади особи на пожежі.

2. Знаки розрізнення на касках оперативного штабу на пожежі.

Рекомендована література: основна 2, 4, 11, 12.

Не забувайте робити невеликі перерви на відпочинок через кожні 40 хвилин! Відпочинок не варто затягувати. Він повинен бути активним і нетривалим.

Тема. Матеріально-технічне забезпечення на пожежі

На самостійне вивчення розділів цієї теми слухачу відводиться 5 годин.

Рекомендується розподілити корисний час наступним чином:

Читання навчальної літератури – 3 години;

Формулювання питань для обговорення – 0,5 години;

Консультація у провідного викладача – 0,5 години;

Обговорення питання – 1 година.

Вам буде потрібно вивчити наступні питання:

1. Завдання та організація матеріально-технічного забезпечення гасіння пожежі.

2. Обов'язки представника матеріально-технічного забезпечення на пожежі.

Рекомендована література: основна 2, 11, 12; допоміжна 4.

Не забувайте робити невеликі перерви на відпочинок через кожні 40 хвилин! Відпочинок не варто затягувати. Він повинен бути активним і нетривалим.

Змістовний модуль 2. Тактична підготовка начальницького складу

Тема. Психологічна підготовка начальницького складу до керування підрозділами

На самостійне вивчення розділів цієї теми слухачу відводиться 5 годин.

Рекомендується розподілити корисний час наступним чином:

Читання навчальної літератури – 3 години;

Формулювання питань для обговорення – 0,5 години;

Консультація у провідного викладача – 0,5 години;

Обговорення питання – 1 година.

Вам буде потрібно вивчити наступні питання:

1. Види та форми тактичної підготовки начальницького складу ДСНС.

2. Особливості психологічна підготовки начальницького складу ДСНС до керування підрозділами. Загальні вимоги.

3. Керівні документи з питань тактичної підготовки.

Рекомендована література: основна 5, 6, 11, 17; допоміжна 2.

Не забувайте робити невеликі перерви на відпочинок через кожні 40 хвилин! Відпочинок не варто затягувати. Він повинен бути активним і нетривалим.

Тема. Порядок підготовки керівника до проведення тактичних занять

На самостійне вивчення розділів цієї теми слухачу відводиться 5 годин.

Рекомендується розподілити корисний час наступним чином:

Читання навчальної літератури – 3 години;

Формулювання питань для обговорення – 0,5 години;

Консультація у провідного викладача – 0,5 години;

Обговорення питання – 1 година.

Вам буде потрібно вивчити наступні питання:

1. Організація проведення тактичних занять. Особливості проведення групових тактичних тренувань, групових вправ, ділових ігор.

2. Особливості проведення штабних тренувань з органами управління цивільного захисту.

Рекомендована література: основна 6, 8, 11, 13; допоміжна 2.

Не забувайте робити невеликі перерви на відпочинок через кожні 40 хвилин! Відпочинок не варто затягувати. Він повинен бути активним і нетривалим.

Тема. Порядок підготовки керівника до проведення пожежно-тактичних навчань (ПТН)

На самостійне вивчення розділів цієї теми слухачу відводиться 5 годин.

Рекомендується розподілити корисний час наступним чином:

Читання навчальної літератури – 3 години;

Формулювання питань для обговорення – 0,5 години;

Консультація у провідного викладача – 0,5 години;

Обговорення питання – 1 година.

Вам буде потрібно вивчити наступні питання:

1. ПТН, як вища форма тактичної підготовки. Особливості планування ПТН у гарнізонах ДСНС.

2. Підготовка ПТН: порядок та методика підготовки керівника.

3. Особливості проведення тактико-спеціальних навчань (ТСН) з питань реагування на надзвичайні ситуації.

Рекомендована література: основна 6, 7, 11; допоміжна 2.

Не забувайте робити невеликі перерви на відпочинок через кожні 40 хвилин! Відпочинок не варто затягувати. Він повинен бути активним і нетривалим.

Тема. Порядок підготовки керівника занять до розбору дій на пожежах

На самостійне вивчення розділів цієї теми слухачу відводиться 5 годин.

Рекомендується розподілити корисний час наступним чином:

Читання навчальної літератури – 3 години;

Формулювання питань для обговорення – 0,5 години;

Консультація у провідного викладача – 0,5 години;

Обговорення питання – 1 година.

Вам буде потрібно вивчити наступні питання:

1. Порядок використання карток оперативно-тактичних дій для їх доведення та розбору з рядовим і начальницьким складом.

2. Організація підготовки керівника до розбору дій на пожежах.

Рекомендована література: основна 6, 10, 11.

Не забувайте робити невеликі перерви на відпочинок через кожні 40 хвилин! Відпочинок не варто затягувати. Він повинен бути активним і нетривалим.

Змістовний модуль 3. Оперативні документи пожежогасіння

Тема. Порядок оперативно-тактичного вивчення об'єкта для складання ОППГ

На самостійне вивчення розділів цієї теми слухачу відводиться 5 годин.

Рекомендується розподілити корисний час наступним чином:

Читання навчальної літератури – 3 години;

Формулювання питань для обговорення – 0,5 години;

Консультація у провідного викладача – 0,5 години;

Обговорення питання – 1 година.

Вам буде потрібно вивчити наступні питання:

1. Особливості вивчення оперативно-тактичної характеристики об'єкта для складання ОППГ.

2. Порядок обґрунтування вибору місця можливої пожежі для розрахунку сил і засобів.

Рекомендована література: основна 9, 11, 12, 17, 19; допоміжна 1, 4.

Не забувайте робити невеликі перерви на відпочинок через кожні 40 хвилин! Відпочинок не варто затягувати. Він повинен бути активним і нетривалим.

Тема. Планування та організація роботи зі складання ОППГ в гарнізонах ДСНС

На самостійне вивчення розділів цієї теми слухачу відводиться 5 годин.

Рекомендується розподілити корисний час наступним чином:

Читання навчальної літератури – 3 години;

Формулювання питань для обговорення – 0,5 години;

Консультація у провідного викладача – 0,5 години;

Обговорення питання – 1 година.

Вам буде потрібно вивчити наступні питання:

1. Планування роботи зі складання ОППГ в гарнізонах ДСНС.

2. Методика розробки і складання ОППГ в гарнізонах ДСНС.

3. Керівні документи.

Рекомендована література: основна 9, 11, 17, 19.

Не забувайте робити невеликі перерви на відпочинок через кожні 40 хвилин! Відпочинок не варто затягувати. Він повинен бути активним і нетривалим.

МОДУЛЬ. ГАСІННЯ ПОЖЕЖ НА ОБ'ЄКТАХ

Змістовний модуль 4. Гасіння пожеж на об'єктах транспорту

Тема. Гасіння пожеж на повітряних суднах в аеропортах

На самостійне вивчення розділів цієї теми слухачу відводиться 5 годин.

Рекомендується розподілити корисний час наступним чином:

Читання навчальної літератури – 3 години;

Формулювання питань для обговорення – 0,5 години;

Консультація у провідного викладача – 0,5 години;

Обговорення питання – 1 година.

Вам буде потрібно вивчити наступні питання:

1. Оперативно-тактична характеристика об'єктів.

2. Особливості оперативної обстановки під час пожеж та НС.

3. Особливості оперативних дій з ліквідації пожеж та НС.

Рекомендована література: основна 2, 11, 14, 16; допоміжна 3, 4, 20.

Не забувайте робити невеликі перерви на відпочинок через кожні 40 хвилин! Відпочинок не варто затягувати. Він повинен бути активним і нетривалим.

Тема. Гасіння пожеж на залізничному транспорті

На самостійне вивчення розділів цієї теми слухачу відводиться 5 годин.

Рекомендується розподілити корисний час наступним чином:

Читання навчальної літератури – 3 години;

Формулювання питань для обговорення – 0,5 години;

Консультація у провідного викладача – 0,5 години;

Обговорення питання – 1 година.

Вам буде потрібно вивчити наступні питання:

1. Оперативно-тактична характеристика об'єктів.
2. Особливості оперативної обстановки під час пожеж та НС.
3. Особливості оперативних дій з ліквідації пожеж та НС.

Рекомендована література: основна 2, 11, 15, 16; допоміжна 3, 4, 20.

Не забувайте робити невеликі перерви на відпочинок через кожні 40 хвилин! Відпочинок не варто затягувати. Він повинен бути активним і нетривалим.

Тема. Гасіння пожеж на водному транспорті (морських та річкових суднах)

На самостійне вивчення розділів цієї теми слухачу відводиться 5 годин.

Рекомендується розподілити корисний час наступним чином:

Читання навчальної літератури – 3 години;

Формулювання питань для обговорення – 0,5 години;

Консультація у провідного викладача – 0,5 години;

Обговорення питання – 1 година.

Вам буде потрібно вивчити наступні питання:

1. Оперативно-тактична характеристика об'єктів.
2. Особливості оперативної обстановки під час пожеж та НС.
3. Особливості оперативних дій з ліквідації пожеж та НС.

Рекомендована література: основна 2, 11, 6; допоміжна 3, 4.

Не забувайте робити невеликі перерви на відпочинок через кожні 40 хвилин! Відпочинок не варто затягувати. Він повинен бути активним і нетривалим.

Змістовний модуль 5. Гасіння пожеж на об'єктах енергетики

Тема. Особливості гасіння пожеж на атомних електростанціях (АЕС)

На самостійне вивчення розділів цієї теми слухачу відводиться 5 годин.

Рекомендується розподілити корисний час наступним чином:

Читання навчальної літератури – 3 години;

Формулювання питань для обговорення – 0,5 години;

Консультація у провідного викладача – 0,5 години;

Обговорення питання – 1 година.

Вам буде потрібно вивчити наступні питання:

1. Оперативно-тактична характеристика об'єктів.
2. Особливості оперативної обстановки під час пожеж та НС.
3. Особливості оперативних дій з ліквідації пожеж та НС.

Рекомендована література: основна 2, 11, 16, 17; допоміжна 4, 8, 14, 20.

Не забувайте робити невеликі перерви на відпочинок через кожні 40 хвилин! Відпочинок не варто затягувати. Він повинен бути активним і нетривалим.

Змістовний модуль 6. Гасіння пожеж на об'єктах видобування, зберігання та переробки горючих рідин та газів

Тема. Особливості розрахунку сил і засобів для гасіння газових та нафтових фонтанів

На самостійне вивчення розділів цієї теми слухачу відводиться 5 годин.

Рекомендується розподілити корисний час наступним чином:

Читання навчальної літератури – 3 години;

Формулювання питань для обговорення – 0,5 години;

Консультація у провідного викладача – 0,5 години;

Обговорення питання – 1 година.

Вам буде потрібно вивчити наступні питання:

1. Вихідні дані для розрахунку сил і засобів для гасіння пожеж на відкритих просторах.

2. Гасіння фонтанів закачуванням води у свердловину.

3. Гасіння компактних фонтанів водяними струменями.

4. Гасіння фонтанів газоводяними струменями.

5. Гасіння фонтанів вибухом заряду ВР.

Рекомендована література: основна 2, 11, 16; допоміжна 4.

Не забувайте робити невеликі перерви на відпочинок через кожні 40 хвилин! Відпочинок не варто затягувати. Він повинен бути активним і нетривалим.

Тема. Гасіння пожеж спирту та спиртовмісних рідин у резервуарах

На самостійне вивчення розділів цієї теми слухачу відводиться 5 годин.

Рекомендується розподілити корисний час наступним чином:

Читання навчальної літератури – 3 години;

Формулювання питань для обговорення – 0,5 години;

Консультація у провідного викладача – 0,5 години;

Обговорення питання – 1 година.

Вам буде потрібно вивчити наступні питання:

1. Оперативно-тактична характеристика об'єктів.

2. Особливості оперативної обстановки під час пожеж та НС.

3. Особливості оперативних дій з ліквідації пожеж та НС.

Рекомендована література: основна 2, 11, 16; допоміжна 4, 9, 11.

Не забувайте робити невеликі перерви на відпочинок через кожні 40 хвилин! Відпочинок не варто затягувати. Він повинен бути активним і нетривалим.

Тема. Гасіння пожеж нафти та нафтопродуктів під час тарного зберігання та у процесі транспортування

На самостійне вивчення розділів цієї теми слухачу відводиться 5 годин.

Рекомендується розподілити корисний час наступним чином:

Читання навчальної літератури – 3 години;

Формулювання питань для обговорення – 0,5 години;

Консультація у провідного викладача – 0,5 години;

Обговорення питання – 1 година.

Вам буде потрібно вивчити наступні питання:

1. Оперативно-тактична характеристика об'єктів.

2. Особливості оперативної обстановки під час пожеж та НС.

3. Особливості оперативних дій з ліквідації пожеж та НС.

Рекомендована література: основна 2, 11, 16; допоміжна 4.

Не забувайте робити невеликі перерви на відпочинок через кожні 40 хвилин! Відпочинок не варто затягувати. Він повинен бути активним і нетривалим.

Тема. Гасіння пожеж у резервуарних парках зріджених вуглеводневих газів

На самостійне вивчення розділів цієї теми слухачу відводиться 5 годин.

Рекомендується розподілити корисний час наступним чином:

Читання навчальної літератури – 3 години;

Формулювання питань для обговорення – 0,5 години;

Консультація у провідного викладача – 0,5 години;

Обговорення питання – 1 година.

Вам буде потрібно вивчити наступні питання:

1. Оперативно-тактична характеристика об'єктів.

2. Особливості оперативної обстановки під час пожеж та НС.

3. Особливості оперативних дій з ліквідації пожеж та НС.

Рекомендована література: основна 2, 11, 16; допоміжна 4.

Не забувайте робити невеликі перерви на відпочинок через кожні 40 хвилин! Відпочинок не варто затягувати. Він повинен бути активним і нетривалим.

Тема. Гасіння пожеж на підприємствах з виробництва високомолекулярних речовин

На самостійне вивчення розділів цієї теми слухачу відводиться 5 годин.

Рекомендується розподілити корисний час наступним чином:

Читання навчальної літератури – 3 години;

Формулювання питань для обговорення – 0,5 години;

Консультація у провідного викладача – 0,5 години;

Обговорення питання – 1 година.

Вам буде потрібно вивчити наступні питання:

1. Оперативно-тактична характеристика об'єктів.

2. Особливості оперативної обстановки під час пожеж та НС.

3. Особливості оперативних дій з ліквідації пожеж та НС.

Рекомендована література: основна 2, 11, 16; допоміжна 4, 10.

Не забувайте робити невеликі перерви на відпочинок через кожні 40 хвилин! Відпочинок не варто затягувати. Він повинен бути активним і нетривалим.

Тема. Гасіння пожеж на об'єктах з виробництва та зберігання вибухових речовин

На самостійне вивчення розділів цієї теми слухачу відводиться 5 годин.

Рекомендується розподілити корисний час наступним чином:

Читання навчальної літератури – 3 години;

Формулювання питань для обговорення – 0,5 години;

Консультація у провідного викладача – 0,5 години;

Обговорення питання – 1 година.

Вам буде потрібно вивчити наступні питання:

1. Оперативно-тактична характеристика об'єктів.
2. Особливості оперативної обстановки під час пожеж та НС.
3. Особливості оперативних дій з ліквідації пожеж та НС.

Рекомендована література: основна 2, 11, 16; допоміжна 4, 13.

Не забувайте робити невеликі перерви на відпочинок через кожні 40 хвилин! Відпочинок не варто затягувати. Він повинен бути активним і нетривалим.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

для проведення самостійної підготовки здобувачів вищої освіти
з дисципліни «Управління пожежогасінням»

Основна

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>

2. Статут дій органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту під час гасіння пожеж. Наказ МВС України від 26.04.2018 № 340 (із змінами, внесеними згідно з Наказом МВС України від 18.10.2021 № 761). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0802-18#Text>

3. Статут дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту. Наказ МВС України від 26.04.2018 № 340. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0801-18#Text>

4. Порядок організації внутрішньої, гарнізонної та караульної служб в органах та підрозділах Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Наказ МВС України від 10.02.2022 № 116. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0534-22#Text>

5. Порядок організації службової підготовки осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту. Наказ МВС України від 15.06.2017 № 511 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0835-17#Text>

6. Методичні рекомендації з організації тактичної підготовки в територіальних органах ДСНС. Наказ ДСНС від 12.12.2022 № 727. URL: <https://rv.dsns.gov.ua/upload/1/8/6/9/7/2/7/2-mr-tacticna-pidgotovka-1112022.pdf>

7. Методичні рекомендації з підготовки і проведення тактико-спеціальних навчань з питань реагування на надзвичайні ситуації. Наказ МНС України від 29.08.2011 № 893. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0893735-11#Text>

8. Методичні рекомендації щодо підготовки та проведення штабних тренувань з органами управління цивільного захисту. Наказ ДСНС України від 29.09.2022 № 552. URL: <https://dsns.gov.ua/upload/1/2/4/2/1/6/9/DUiWI8OK9VxLQMKNKRmY9AtmSYEoebQV4U5ViV6O.pdf>

9. Методичні рекомендації зі складання та використання оперативних планів і карток пожежогасіння. Наказ МНС України від 23.09.2011 №1021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1021735-11#Text>

10. Інструкція із складання Карток оперативно-тактичних дій на пожежах. Окреме доручення ДСНС України від 24.06.2022 № В-352. URL: <https://kyiv.dsns.gov.ua/upload/7/8/0/0/4/1/2021-3-17-instrukciya-op-i-ok.pdf>

11. Пожежна тактика: Підручник / Ключ П.П., Палюх В.Г., Пустовой А.С., Сенчихін Ю.М., Сировой В.В. – Х.: Основа, 1998. – 592 с. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/1192>

12. Основи тактики гасіння пожеж: навч. посіб. / В.В Сировой, Ю.М. Сенчихін, А.А. Лісняк, І.Г. Дерев'яно. – Х.: НУЦЗУ, 2015. – 216 с. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/377>

13. Аналітичні розрахунки для обґрунтування оперативних дій пожежно-рятувальних підрозділів: Практикум. / В.В. Сировий, Ю.М. Сенчихін, Л.В. Ушаков, О.В. Бабенко. – Х.: НУЦЗУ, ХНАДУ, 2010. – 236 с. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/4008>

14. Організація аварійно-рятувальних робіт на авіаційному транспорті: навч. посіб. / В.Г. Аветісян, Ю.М. Сенчихін, Д.В. Ораєвський – Х.: НУЦЗУ, 2012. – 108 с. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/371>

15. Організація аварійно-рятувальних робіт: Підручник. За загальною редакцією В.П. Садкового / Аветісян В.Г., Сенчихін Ю.М., Кулаков С.В., Куліш Ю.О., Тригуб В.В. – Х.: Федорко, 2010. – 240 с. URL: <https://nuczu.edu.ua/images/menu/it-tehnologii/publish/>

16. Довідник керівника гасіння пожежі. – Київ: ТОВ «Літера-Друк», 2016. – 320 с. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/9477>

17. Управління пожежогасінням: Для здобувачів вищої освіти, які навчаються на другому (магістерському) рівні у галузі знань 26 «Цивільна безпека» за спеціальністю 261 «Пожежна безпека»: курс лекцій / Ю. М. Сенчихін, А. А. Лісняк, Д. П. Дубінін та ін. – Х.: НУЦЗУ, 2023 . – 205 с. URL: <http://books.nuczu.edu.ua/download.php?rec=6815&mode=1>

18. Управління пожежогасінням: методичні вказівки до виконання модульних робіт № 1–2. Для здобувачів вищої освіти, які навчаються на другому (магістерському) рівні за спеціальністю 261 «Пожежна безпека» / Ю. М. Сенчихін, А. А. Лісняк, Д. П. Дубінін та ін. – Х.: НУЦЗУ, 2020 . – 18 с. URL: <http://books.nuczu.edu.ua/download.php?rec=6817&mode=1>

19. Управління пожежогасінням: методичні вказівки та завдання до виконання курсової роботи за темою: «Складання оперативного плану пожежогасіння»: Для здобувачів вищої освіти, які навчаються на другому (магістерському) рівні / Ю. М. Сенчихін, А. А. Лісняк, Д. П. Дубінін та ін. — Х.: НУЦЗУ, 2020 . — 42 с. URL: <http://books.nuczu.edu.ua/download.php?rec=6816&mode=2>

20. Управління силами та засобами при надзвичайних ситуаціях: курс лекцій / Укладачі: Аветісян В. Г., Сенчихін Ю. М., Грицина І. М., Остапов К. М., Дубінін Д. П., Криворучко Є. М. — Х: НУЦЗУ, 2021. — 94 с. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/16234>

Допоміжна

1. Методика розрахунку сил і засобів, необхідних для гасіння пожеж у будівлях і на територіях різного призначення. Наказ МНС України від 16.12.2011 № 1341. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1341735-11#Text>

2. Методичні рекомендації «Організація управління в надзвичайних ситуаціях». Наказ МНС України від 05.10.2007 № 685. URL: http://cz.nuczu.edu.ua/images/topmenu/kafedry/kafedra-orhanizatsii-ta-tekhnichnoho-zabezpechennia-avariino-riativalnykh-robit/1737/Metodrekomendaciji_OUNS-2007.pdf

3. Настанова з організації газодимозахисної служби в підрозділах оперативно-рятувальної служби цивільного захисту МНС України. Наказ МНС України від 16.12.2011 № 1342. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1342735-11#Text>

4. Правила безпеки праці в органах і підрозділах МНС України. Наказ МНС України 07.05.2007 № 312. URL: <https://zk.dsns.gov.ua/files/2020/10/11/%D0%BD%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7%20312.pdf>

5. ДСТУ 2272:2006 Пожежна безпека. Терміни та визначення основних понять. URL: https://kmdka.com/sites/default/files/files/dstu_2272_2006.pdf

6. ДСТУ 2273:2006 Протипожежна техніка. Терміни та визначення основних понять. URL: https://kmdka.com/sites/default/files/files/dstu_2272_2006.pdf

7. Про деякі питання організації діяльності мобільних оперативних груп ДСНС. Наказ ДСНС України від 06.11.2017 № 601. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FN038105>

8. НАПБ В.05.027-2011/111. Інструкція з гасіння пожеж на енергетичних об'єктах України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0013-12#Text>

9. НАПБ 05.035-2004. Інструкція щодо гасіння пожеж у резервуарах із нафтою та нафтопродуктами. URL: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/instrukciya_schodo_gasinnya_po_zhezh_u_rezervuarakh_iz_naftoyu.pdf

10. Рекомендації щодо організації оперативних дій під час гасіння пожеж із наявністю небезпечних хімічних речовин. Окреме доручення ДСНС України від 12.09.2022 № В-577. URL:

<https://if.dsns.gov.ua/upload/1/2/2/3/2/7/7/c17oyslNkLOG68I8mCh2svdySiZdn7xcCjNIYSZ7.pdf>

11. Про організацію гасіння пожеж на складах нафтопродуктів в умовах ведення бойових дій. Методичні рекомендації щодо організації оперативних дій органів управління та підрозділів ДСНС під час гасіння пожеж на складах нафтопродуктів, що сталися внаслідок обстрілів в умовах ведення бойових дій. Окреме доручення ДСНС України від 23.05.2022 № В-269. URL: <https://if.dsns.gov.ua/upload/1/1/9/3/3/4/7/Vr00vOSx9wVORgnKSrdVAYnz6P9sLaTd1EVLmisK.pdf>

12. Про організацію роботи щодо укриття особового складу підрозділів. Рекомендації щодо облаштування підвальних приміщень або приміщень з захисними властивостями від уражень бойових снарядів для укриття особового складу підрозділу. Окреме доручення ДСНС України від 04.07.2022 № В-379. URL: <https://document.vobu.ua/doc/13513>

13. Про забезпечення безпеки. Методичні рекомендації щодо організації гасіння пожеж в природних екосистемах в районах ведення бойових дій, алгоритм дій особового складу у разі виявлення на місці загорань вибухонебезпечних предметів, а також надання домедичної допомоги у разі отримання мінно-вибухових травм. Окреме доручення ДСНС України від 22.03.2022 № 022-01-од-ппу. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u184/metodichni_rekomendaciyi_pes_vnp_pm_d.doc.pdf

14. Тимчасові рекомендації щодо йодної профілактики серед персоналу ДСНС у разі виникнення надзвичайних ситуацій на атомних електростанціях та інших ядерних катастроф, що супроводжуються викидом радіоактивних ізотопів йоду в умовах збройної агресії російської федерації проти України. Окреме доручення ДСНС України від 09.05.2022 № В-243. URL: <https://if.dsns.gov.ua/upload/1/1/9/5/7/0/9/LsYxAgX5NGGf7jHdwuliw1OG2eB3Es6KTdbBXrjZ.pdf>

Інформаційні ресурси

Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>

Президент України. URL: <http://www.president.gov.ua>

КМ України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>

Міністерство внутрішніх справ України. URL: <http://mvs.gov.ua>

Державна служба України з надзвичайних ситуацій. URL: <http://www.dsns.gov.ua>

Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua>

Офіційний сайт Національного університету цивільного захисту України. URL: <https://nuczu.edu.ua/ukr>

Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. URL: <https://naqa.gov.ua>

Програмні тренажери. URL: <https://nuczu.edu.ua/ukr/prohramni-trenazhery>

Fire safety academy. URL: <https://training.fsri.org/>

International Fire Instructor's Workshop materials. URL: <http://cfbt-be.com/en/ifiw>

CFBT USA. URL: <http://cfbt-us.com/index.html>

*Розглянуто на засіданні кафедри ІТтаАРР
«04» серпня 2023 року протокол №12*

Укладачі:

професор кафедри к.т.н. професор

Юрій СЕНЧИХІН

доцент кафедри к.т.н. доцент

Дмитро ДУБІНІН